

csoport számára. Mindezek megerősítik azokat a nézeteket, amelyek már régebben élnek a könyvtáros-információs társadalomban: már a TT/M hallgatók közül ki kell választani azokat, akiket meg lehet győzni arról, hogy az információellátást választásuk hivatásul. Vonzó lehet számukra az egyetemi könyvtári élet szabadsága, a publikálás lehetősége. Az információs technológia kínáló adottságai is nagy vonzerőt jelenthetnek. A TT/M hallgatókat rá lehet beszélni: vegyenek fel kurzusokat a könyvtár- és információtudomány területéről, rámutatva arra, hogy ez milyen előnyökkel járhat elhelyezkedésük során. Ugyanez fordítva is helytálló.

Nagyon fontos lenne, hogy TT/M végzettségűek számára legyenek ösztöndíjas helyek a könyvtár-

és információtudományban. Amikor erre mód volt a múltban, gyorsan nőtt a jelentkezők száma. Mivel egyelőre nincs kilátás ilyen ösztöndíjak kiírására, az illetékesekre hárul, hogy felderítsék és rábeszéljék a számításba vehető TT/M végzettségű szakembereket az információs hivatás választására.

/HALLMARK, Julie–LEMO, Mary Frances: Leaving science for LIS: interviews and a survey of librarians with scientific and technical degrees. = Issues in Science and Technology Librarianship. Spring 2003. <http://www.istl.org/03-spring/refereed1.html/>

(Papp István)

Elektronikus folyóiratok felhasználási tendenciái az Egyesült Királyság felsőoktatásában

A folyóiratok elektronikus formában való használata nemcsak a könyvtárak folyóirat-kezelési gyakorlatát változtatta meg, hanem azt is, hogy a könyvtárhasználók hogyan értelmezik a folyóiratok használatát munkájuk során. A cikk két felmérés eredményeit vizsgálva próbálta meg felvázolni, milyen igényei vannak az oktatóknak és diákoknak, melyek szerintük az elektronikus formában megjelenő periodikák előnyei és a hátrányai. Az egyik projekt az Edinburgh Egyetem Természettudományi Karának oktatói között mérte fel az e-folyóiratok használatát, míg a másik, a JUSTEIS (JISC-felhasználói felmérés: Trendek az elektronikus információszolgáltatásban) egy kiterjedtebb felmérés volt, amely az elektronikus információk szélesebb körére terjedt ki, hangsúlyt fektetve a diákok gyakorlatára.

Előzmények

Korábbi felmérések azt mutatták, hogy az elektronikus folyóiratoktól elvárták: formailag a nyomtatott formát kövessék. Az e-változat elterjedése új követelményeket támasztott a technikai felszereltséggel szemben is. Kitűnt, hogy a felhasználók egyelőre nem támogatták a nyomtatott verzió lemondását az elektronikus formával szemben, s amíg az elektronikus megjelenés minősége gyengébb volt, a diákok, tanárok nem szerettek a képernyőről olvasni, inkább kinyomtatták maguknak a számukra releváns információkat. Az utóbbi időkben

azonban a felhasználói felületek, a kiadási modellek megváltoztak, most már inkább a tudományágak szerint jelentkeztek különbségek az elektronikus információ felhasználásában.

A könyvtárak különböző eszközökkel igyekeztek népszerűsíteni az elektronikus folyóiratokat, ezzel is támogatva elterjedésüket. A felhasználók között végzett újabb felmérések szerint a többség már nem bánná, ha lemondana az intézmény a nyomtatott előfizetésről, feltéve, hogy biztosítja ugyanazon periodika elektronikus hozzáférhetőségét. Egyes tudományágakban azért idegenkednek még az elektronikus publikációk használatától, mert a bennük megjelent cikkekből kevesebbet idéznek, mint a nyomtatottakból, s még mindig másodlagosnak tartják őket a nyomtatott verziókhöz képest, bár ez a trend csökkenőben van.

Módszerek

Az Edinburgh Egyetem Természettudományi Karának négy – villamosmérnök, sejtbiológus, kémia és matematika – tanszékéről választották ki a tanárokat. Kiderült, hogy a villamosmérnök tanszéken egy ideje már szinte csak elektronikus folyóiratokat használnak, a sejtbiológusok főleg szakfolyóiratokból szerzik az információikat, s a legújabb kutatási eredményekhez való minél gyorsabb hozzáférés lenne számukra a döntő, csakúgy, mint a kémiai tanszék dolgozóinak, akik a tanszéki könyv-

táruktól átvették az online irodalomhoz való hozzáférés megoldásának gondjait. A matematikusoknak gyakran van szükségük régebbi irodalomra, ezért őket elsősorban az archiválás lehetősége izgatja. A 2001-ben készített interjúk célja az volt, hogy megállapítsák, az elektronikus folyóiratok hol helyezkednek el a felhasználók munkakörnyezetében, a dolgozók milyen különbségeket tesznek a nyomtatott és elektronikus folyóiratok között, hogy a könyvtári szolgáltatások terén szükség lenne-e az elektronikus folyóiratok felhasználását elősegítő továbbképzésekre, valamint hogy a könyvtár honlapja mennyire felel meg a népszerűsítés és támogatás feladatának.

A JUSTEIS projekt 1999 és 2002 között zajlott, és részét képezte a JISC (Joint Information System Committee) egy szélesebb körű felmérésének, amelyben diplomás és még nem diplomás egyetemi hallgatók információszerezési szokásait vizsgálták meg. A diákok esetében a kérdések arra irányultak, hogy milyen információforrásokat használtak fel egy nemrégiben kapott feladat megoldására, hogyan használták ki az elektronikus szolgáltatásokat, amelyekbe beletartoznak az elektronikus folyóiratok és gyűjtemények is.

Az eredmények

Akik Edinburghban rendszeresen használták az elektronikus folyóiratokat (hetente egyszer, néha naponta), elsősorban az időszerű információszerezés miatt tették ezt. A természettudósok nagyon kevésbé használták ki a könyvtár elektronikus folyóirat honlapját, az egyedi online megjelenő cikkekhez való hozzáférés legnépszerűbb módjának a bibliográfiai (Web of Science, PubMed stb.) adatbázisokból való kikeresés bizonyult.

Néhány tanszék esetében a kutatási szokások különbözősége szabja meg az elektronikus folyóiratok használatát, s ez gyakran visszavezethető a generációk közötti eltérésekre is. Voltak, akik azért részesítették előnyben a nyomtatott verziókat, mert

nem bíztak meg az archiválásban, valamint abban, hogy az elektronikus kiadások eléggé mérvadóak, de okként felmerült az is, hogy sokan még mindig szeretik felkeresni a könyvtárakat. A matematikusoknak elsősorban a JSTOR adatbázis bizonyult értékesnek, mivel könnyen hozzáférhetővé teszi a régebbi kiadásokat is. Azok a tanárok, akik rendszeresen használnak elektronikus kiadványokat, szinte alig keresik fel a könyvtár elektronikus folyóirat oldalát. A legtöbben a kedvencek közé teszik a bibliográfiai adatbázisok, folyóirat-gyűjtemények vagy egyedi kiadványok http címét. Kevesen jelezték az elektronikus folyóiratoknak a formájukkal együtt járó többletadottságait (rendszeres frissítés, értesítő levelek, elmentett keresőkérdések, tartalomjegyzékek stb.).

A diákok között végzett felmérésekből nyilvánvalóvá vált, hogy a hallgatóknak szükségük van útmutatásra arról, hogyan férhetnek hozzá az elektronikus folyóiratokhoz. Később azonban kihasználják az elektronikus forma nyújtotta előnyöket, és a kezdeti irányadás után már egyenesen az adatbázisokhoz, elektronikus gyűjteményekhez fordulnak. A diákok, főleg a diplomával még nem rendelkező hallgatók igénybe veszik a könyvtári honlap nyújtotta segítséget. Ha otthon dolgoznak, főként akkor használják ezeket az oldalakat a hozzáférés megkönnyítése végett. A hallgatók kihasználnák a tanárok által összeállított honlapokat egyes kurzusokhoz, de azok rendben tartása gyakran hagy maga után kívánnivalót (régiről információk, rossz http címek stb.). A diákok előnyben részesítették az otthoni hozzáférést az egyetem területén történővel szemben. Az is kiderült a felmérésekből, hogy az egyetemi tanárok vannak a legnagyobb befolyással a diákok elektronikus információhasználatára.

/BONTHRON, K. et al.: Trends in use of electronic journals in higher education in the UK – views of academic staff and students. = D-Lib Magazine, 9. köt. 6. sz. 2003. 10 p. <http://www.dlib.org/dlib/june03/urquhart/06urquhart.html>

(Lepp Tünde)

„e-Print”-ek digitális archiválása

Az e-Print kutatási anyagok, eredmények elektronikus változatait jelenti. Ebbe beletartoznak a konferencia-előadások, tudományos könyvek fejezetei, amelyeket nem lektoráltak formálisan, mégis

fontos kutatási eredményeket tartalmazhatnak. Két fajtáját különböztetjük meg: lehetnek e-Printek vagy post-Printek, azaz kutatási anyagok lektorálás előtti és utáni változatai.